

GUIDE TO CONNECT KUNSTKIJKEN MET LEERLINGEN HAND-OUT

**NODIG:
POTLODEN EN
TEKENVELLEN!**

INTRODUCTIE: VERTEL WAT DE BEDOELING IS

2
MIN

Vertel de leerlingen dat ze gaan kijken naar een kunstwerk waarbij het niet gaat om het zoeken naar een juist antwoord, maar om met elkaar zoveel mogelijk in het kunstwerk te ontdekken.

Leg de regels uit.
(Zie bijlage: Toelichting Guide to Connect.)

10-15
MIN

STAP 1: INDIVIDUEEL - VERKENNEN

Zorg ervoor dat iedereen het kunstwerk goed kan zien. Een afbeelding van het kunstwerk kan eventueel op het digibord worden getoond. Bij een 3D-kunstwerk is het van belang dat leerlingen om het kunstwerk heen kunnen lopen.

GEEF DE LEERLINGEN DE VOLGENDE OPDRACHT:

Teken (schets) het kunstwerk na. Het gaat niet om het resultaat maar om zorgvuldig en aandachtig kijken.

STAP 2: BEGELEID GROEPSPREK - ONDERZOEKEN

15-20
MIN

STEL DE VOLGENDE VRAGEN:

- Wat gebeurt er in dit werk? of: Wat speelt zich hier af?
 - Waaraan zie je dat? of: Wat maakt dat je dit zegt?
 - Wat denk je daarbij? of: Wat voor gevoel krijg je daarbij?
- Welke sfeer heeft dit werk?
 - Wat maakt dat je dit zegt?
 - Wat voor gevoel krijg je daarbij?
- Wat kunnen we nog meer ontdekken?
 - Waaraan zie je dat? of: Wat maakt dat je dit zegt?
- Is er iets in het kunstwerk dat je herinnert aan iets dat je zelf eens hebt gezien of hebt meegemaakt?
 - Wat denk je daarbij? of: Wat voel je daarbij?
- Is er iets in het kunstwerk dat je doet denken aan een situatie of gebeurtenis uit je eigen leven of iets waar je wel eens naar verlangt?

EVT. VERDIEPING:

- Wie kan hier nog iets aan toevoegen dat nog niet door de anderen is gezegd?
- Wie heeft nog iets anders opgemerkt of ervaren?
- Wie denkt daar ook zo over?
- Beschrijf eens wat je ervaart? of: Kun je dat eens uitleggen?

STAP 3: INDIVIDUEEL - VERBEELDEN: VERPLAATSEN IN HET WERK EN EEN EIGEN VERHAAL MAKEN

3
MIN

Bekijk als voorbeeld met de leerlingen het korte filmpje 'Stap in het schilderij'. Geef de leerlingen de opdracht een plek te kiezen in het kunstwerk en zichzelf voor te stellen op deze plek (de leerling 'teleporteert' zichzelf in gedachten naar die plek).

STEL DE VOLGENDE VRAAG:

Stel je voor dat dit een scène is uit een film of boek. Wat gebeurt er in de scène en wat gebeurt er daarna? Je bedenkt zo je eigen verhaal in de wereld van het kunstwerk en speelt daar zelf een rol in. Vanaf de gekozen plek ga je op ontdekkingsstocht door de wereld van het kunstwerk.

15
MIN

Je bedenkt wat je daar allemaal kunt ontdekken. Wat of wie kom je tegen, wat hoor, zie, voel en/of ruik je? Wat doe je en hoe voel je je daarbij? Wat zou ergens achter, voor of naast kunnen zijn, wat gebeurt er allemaal? Laat je fantasie de vrije loop. Laat de leerling het verhaal tekenen en/of opschrijven. Het gaat niet om een eindresultaat, maar om het stimuleren van de verbeelding en creativiteit door de fantasie de vrije loop te laten gaan en helemaal mee te gaan met het kunstwerk.

10-12
MIN

IN TWEETALLEN

Laat de leerlingen hun verhalen delen met elkaar. Maximaal 5 minuten per persoon. De leerlingen moeten goed naar elkaar luisteren zodat ze het na kunnen vertellen. De leerlingen mogen elkaar, na het vertellen, vragen stellen over hun verhalen. Eventueel kunnen 1 of 2 duo's hun verhalen klassikaal vertellen.

GUIDE TO CONNECT - TOELICHTING

Hoe draagt de Guide to Connect bij aan de ontwikkeling van leerlingen

Kijken naar kunst draagt bij aan de persoonsvorming van leerlingen. Door te kijken naar kunst met behulp van de Guide to Connect kunnen leerlingen zich verbinden met kunst. Hierdoor leren ze zichzelf, de ander en de wereld om hen heen beter kennen en leren ze zich op een open en respectvolle wijze te verhouden tot anderen en de wereld om hen heen. Ze verbreden hun horizon en leren omgaan met meerduidigheid, verschillende inzichten en meningen. Ze ontdekken nieuwe betekenissen en perspectieven.

Door het proces van persoonlijk betekenisgeven, verbinden de leerlingen zich met de inhoud van dat wat ze zien en ervaren. Verbeeldingsvermogen speelt hierbij een belangrijke rol. Met de Guide to Connect wordt de fantasie van de leerlingen gestimuleerd en wordt er volop een beroep gedaan op het verbeeldingsvermogen. Verbeeldingsvermogen gaat over het (leren) zien en bedenken van mogelijkheden en (leren) omgaan met verschillen en veranderingen wat bijdraagt aan het begrijpen van zichzelf en anderen en aan het ontwikkelen van creativiteit en het creatief denkvermogen van de leerlingen.

Rol van de leerkracht

Om bij het begeleiden van het kijken naar kunst het meerduidige van kunst, het kijken met een open blik, het leren uitstellen van oordelen en het ontdekken van nieuwe perspectieven optimaal te benutten, is de grondhouding en de begeleiding van de leerkracht heel belangrijk. Als leerkracht moet je een open en neutrale basishouding hebben. Je moet een stapje terug doen om ruimte te geven aan de leerlingen. Het is vaak een uitdaging om los te komen van kennisoverdracht en leerlingen niet een bepaalde richting op te sturen. Maak bij het begeleiden van het kijken naar kunst gebruik van voorwaardelijk taalgebruik ('het zou kunnen zijn dat ...' in plaats van 'het is ...'), geef geen eigen mening of waardeoordeel zoals 'wat mooi') en geef geen persoonsgerichte feedback maar procesgerichte (op groeigerichte) feedback.

STAPPEN GUIDE TO CONNECT

INTRODUCTIE

Doel en regels

Vertel de leerlingen dat ze deze sessie in drie stappen naar een (afbeelding van een) kunstwerk gaan kijken, eerst individueel, dan met de hele groep kijken en tot slot een eigen verhaal gaan maken. Het gaat daarbij niet om het zoeken naar een juist antwoord, maar het gaat erom dat de leerlingen met elkaar zoveel mogelijk in het kunstwerk proberen te ontdekken zodat zij het werk leren kennen, persoonlijk betekenis geven en tot nieuwe perspectieven komen. Er zijn geen goede of foute antwoorden, alle inbreng is waardevol. Vertel ze dat ze tijdens het kijken niet door elkaar heen mogen praten. Wanneer iemand wat wil zeggen, dan de hand opsteken.

Keuze kunstwerk

Kunstwerken moeten toegankelijk zijn en zijn afgestemd op de leeftijd, belevingswereld en niveau van de leerlingen. Wanneer een kunstwerk toegankelijk is, wordt de leerling in staat gesteld om zonder interventie van de leerkracht, zelf interpretaties te geven en betekenissen te ontdekken. Hierdoor krijgen leerlingen vertrouwen dat zij zelf in staat zijn om kunst te onderzoeken en interpreteren. Kunstwerken voor beginnende kijkers moeten bij voorkeur verhalend, figuratief en voldoende meerduidig zijn. Afbeeldingen met bekende onderwerpen zoals familie, spelen, werken, school en seizoenen zijn aan te bevelen voor beginnende kijkers. Om leerlingen meer te betrekken, kan een selectie worden gemaakt van 2 of 3 werken waaruit de leerlingen kunnen kiezen.

STAP 1 - VERKENNEN

Het zorgvuldig en aandachtig bekijken van het kunstwerk, door het natekenen (schetsen) ervan, zorgt ervoor dat de leerlingen kennismaken met het werk en (details in) het werk ontdekken. Het zorgt ervoor dat de leerlingen bagage hebben voor stap 2. Het gaat om het ontdekken van het kunstwerk en niet om een 'mooi' resultaat of het geven van een oordeel. Wanneer je oordeelt, stopt je exploratieve denken en krijgen nieuwe ideeën geen kans. Hoe meer ideeën hoe rijker de ervaring.

STAP 2 - ONDERZOEKEN

Groepsgesprek - functie van de vragen en handelingen

De vragen die de leerkracht stelt, hebben ieder een specifieke functie en brengen een bepaald proces op gang. Het is daarom van belang om de vragen op de juiste wijze te formuleren. Zorg voor een open houding, blijf neutraal, gebruik voorwaardelijk taalgebruik en geef geen eigen mening of waardeoordelen. Dus niet: 'goed zo', 'mooi' of dergelijke uitspraken. Geef procesgerichte feedback en niet persoonsgerichte feedback.

- De eerste vraag "wat gebeurt er in dit werk?" nodigt de leerlingen uit om het werk te bekijken. Het activeert het kijkproces en doet een beroep op het verhalende en verbeeldingsvermogen. Met de vraag 'wat zie je' zullen leerlingen met name overgaan tot opsomming van zichtbare elementen uit het werk.
- Door de vraag "waaraan zie je dat?" of "Wat maakt dat je dat zegt?" leren de leerlingen hun interpretatie te onderbouwen en het zorgt ervoor dat de leerlingen kunnen meegaan met de gedachtegang van anderen. De vraag 'waarom' lijkt misschien een goed alternatief, maar hiermee vraag je naar een motief in plaats van naar een onderbouwing van een waarneming.
- Met de vragen "wat denk je daarbij" en "Is er iets in het kunstwerk dat je herinnert aan iets dat je zelf eens hebt gezien of hebt meegemaakt" doe je een beroep op het maken van een koppeling tussen het kunstwerk en eerdere ervaringen, herinneringen en gedachtes. Deze aspecten samen met de directe perceptie van het kunstwerk zorgen voor de totale ervaring van het kunstwerk.
- Met de vragen "Welke sfeer heeft dit werk?", "Wat voel je daarbij" en "Wat voor gevoel krijg je bij dit werk?" doe je een beroep op het herkennen van het aspect emotie; zowel emotie herkennen in het werk als er zelf iets bij voelen.
- Met de vraag (wat kunnen we nog meer ontdekken?) wordt de gehele groep weer aangesproken en worden de leerlingen uitgenodigd om nog meer te ontdekken.

Door een beroep te doen op de aspecten gevoel, herinneringen, ervaringen, gedachtes en verbeelding worden de leerlingen gestimuleerd persoonlijk betekenis te geven aan het kunstwerk en zich het kunstwerk eigen te maken. De leerlingen verbinden hun eigen 'binnenwereld' met het kunstwerk.

Tip: bespreek eventueel eerst de begrippen emotie en gevoel.

Aanwijzen

Wijs telkens aan in het werk wat de leerling benoemt. Door bij de observaties de elementen die worden genoemd door de leerlingen nauwkeurig aan te wijzen, worden de andere leerlingen aangemoedigd en in staat gesteld om mee te kunnen kijken en te begrijpen waar het over gaat.

Samenvatten

Vat samen wat de leerling benoemt. Door samen te vatten controleer je of dat wat je samenvat klopt met dat wat de leerling heeft gezegd en door te herformuleren (parafaseren) reik je tevens nieuwe woorden aan waarmee de woordenschat van de leerlingen wordt vergroot.

Observaties van leerlingen verbinden (linken) en kaderen

Door tijdens het gesprek opmerkingen van leerlingen te verbinden en te kaderen/categoriseren, kun je het cognitieve en sociale aspect van het kijkproces stimuleren. Door bijvoorbeeld het benoemen van opmerkingen die tegengesteld of juist vergelijkbaar zijn, verbind je uitspraken van leerlingen met elkaar. Hiermee laat je zien hoe opmerkingen zich tot elkaar verhouden en versterk je het sociale aspect van het kijkproces. Door het verbinden van ideeën en interpretaties van leerlingen op een meer conceptueel niveau, kun je het cognitieve aspect verdiepen. Door het benoemen van aspecten die bij elkaar horen, oftewel door uitspraken van leerlingen te kaderen, kun je onderwerpen, zoals emoties, activiteiten, beeldaspecten, sfeer of relaties blootleggen. Linken en kaderen werkt verbindend. Het helpt leerlingen zich meer bewust te worden van de manier waarop ze zelf denken, hoe anderen dat doen, én ze leren zich daartoe te verhouden.

STAP 3 - VERBEELDEN

In deze stap gaat om het stimuleren van de fantasie en wordt er volop een beroep gedaan op de verbeeldingskracht van de leerling. Het kunstwerk wordt een mogelijke wereld waarin de leerling zich kan bewegen en zo nog meer kan ontdekken. De leerlingen maken een eigen verhaal in de mogelijke wereld van het kunstwerk en oefenen om hun fantasie de vrije loop te laten en daarmee het onbegrensde te ontdekken waardoor hun creativiteit wordt gestimuleerd en zij zich verbinden met het kunstwerk. De leerlingen laten in deze opdracht alle ideeën, beelden, gevoelens, herinneringen, associaties en gedachten toe die in ze opkomen en leren daarmee werelden kennen die ze anders niet ontdekt zouden hebben.